

Valstybinio audito ataskaitos santrauka

VALSTYBEI PRIKLAUSANČIO MELIORACIJOS TURTO PRIEŽIŪRA

2014 m. rugsėjo 29 d. Nr. VA-P-60-15-11

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Melioracija – dirvožemio gerinimas hidrotechninėmis, kultūrtechninėmis, agromelioracinėmis ir kitomis priemonėmis, siekiant sureguliuoti dirvožemio vandens, šilumos ir oro režimą, sudaryti geresnes sąlygas žemdirbystei, išsaugoti ir padidinti dirvos derlingumą, formuoti racionalią ūkio žemėvaldą¹.

Melioracijos sistema – grupė melioracijos statinių, kurie yra susiję funkciniais ryšiais ir išsidėstę konkrečiame melioruotos žemės plote².

Melioracijos statiniai – melioracijai naudojami įvairūs statiniai (grioviai, slenksčiai, greitvietės, vandens pralaidos, drenažo rinktuvai ir sausintuvai, siurblynės, tvenkinių žemės užtvankos, pylimai, drėkinimo vamzdynai, šuliniai, vandens nuleistuvai ir kiti)³.

Melioruota žemė – žemės sklypas su įrengta ir veikiančia melioracijos sistema bei įgyvendintomis kultūrtechninėmis, agromelioracinėmis ir kitomis priemonėmis, sudarančiomis palankias sąlygas vystyti žemdirbystę⁴.

MelGIS duomenų bazė – susistemintas ir geoinformacinių sistemų principais metodiškai sutvarkytas melioracijos srities grafinių ir atributinių (tekstinių) duomenų rinkinys, kaupiamas ir laikomas kompiuterinėse laikmenose⁵.

Polderis – nuo pastovaus ar periodinio apšėmimo arba užtvėninimo dambomis (polderių pylimais) atitvertas (apsaugotas) žemumos plotas, iš kurio vandens perteklius šalinamas siurbliais⁶.

Vektorizavimas – skenuotos melioracijos projektinės archyvinės medžiagos perkėlimas į skaitmeninius žemėlapius.

¹ Lietuvos Respublikos melioracijos įstatymas, 1993-12-09 Nr. I-323 (2004-02-21 redakcija), 2 str. 2 d.

² Ten pat, 2 str. 4 d.

³ Ten pat, 2 str. 5 d.

⁴ Ten pat, 2 str. 6 d.

⁵ Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008-04-16 įsakymu Nr. 3D-218 patvirtintas Melioracijos techninis reglamentas MTR 1.12.01:2008 „Melioracijos statinių techninės priežiūros taisyklės“, 10 p.

⁶ Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2006-01-09 įsakymu Nr. 3D-2 patvirtintas Melioracijos techninis reglamentas MTR 2.02.01:2006 „Melioracijos statiniai. Pagrindiniai reikalavimai“, 10.10. p.

SANTRAUKA

Lietuva yra drėgmės pertekliaus zonoje, nes kritulių kiekis apie 1,48 karto viršija išgaravusio vandens kiekį, todėl palankios žemės ūkio sąlygos gali būti sukurtos tik sausinant žemę. Žemės ūkio naudmenos sudaro 3,46 mln. ha, iš jų sausinama 2,5 mln. ha, arba 72 proc. Apie 90 proc. visos žemės ūkio produkcijos išauginama nusausintose žemėse, todėl melioracija Lietuvoje yra labai svarbi žemės ūkio gamybos ir kaimo infrastruktūros dalis.

2007 m. įvertinus melioruotos žemės ir melioracijos statinių būklę nustatyta⁷, kad 9 proc. melioruotos žemės techniniu ir agrotechniniu požiūriu yra blogos būklės. Daugelio valstybei priklausančių melioracijos statinių būklė taip pat buvo bloga: 24 proc. pylimų, 41 proc. vandens pralaidų, 51 proc. tiltų ir lieptų, 54 proc. magistralinių melioracijos griovių. Magistraliniai melioracijos grioviai yra pagrindiniai melioracijos statiniai, nuo kurių būklės priklauso visos melioracijos sistemos veikimas. Tačiau daugiau nei pusė jų yra blogos būklės dėl medžių ir krūmų užaugusių bei nešmenimis užneštų vagos, patvenkimo, išplovimo, nuslinkusių šlaitų – visa tai yra dėl netinkamos priežiūros, todėl apie 39 proc. blogos būklės griovių reikia rekonstruoti.

Audito tikslas – įvertinti, ar efektyviai vykdoma valstybei priklausančio melioracijos turto priežiūra:

- ar Žemės ūkio ministerija tinkamai atlieka jai nustatytas funkcijas melioracijos srityje;
- ar savivaldybės tinkamai prižiūri valstybei priklausančių melioracijos turtą.

Auditą atlikome Žemės ūkio ministerijoje, VĮ Valstybės žemės fonde, Alytaus, Pasvalio, Šilutės ir Vilkaviškio rajonų savivaldybėse. Audito metu informaciją rinkome iš kitų valstybės institucijų, bendravome su Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovu, Aleksandro Stulginskio universitete dirbančiais melioracijos srities mokslininkais ir Lietuvos melioracijos įmonių asociacijos pirmininku.

Audituojamas laikotarpis – 2011–2013 m. Vertindami pokyčius naudojome ir kai kuriuos vėlesnio laikotarpio duomenis.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame išvadas ir rekomendacijas.

IŠVADOS

Žemės ūkio ministerijai pavesta formuoti valstybės politiką melioracijos ir melioracijos investicijų srityje, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti šios valstybės politikos įgyvendinimą⁸, tačiau Žemės ūkio ministerija ne visas jai nustatytas funkcijas melioracijos srityje vykdė tinkamai:

1. Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje numatytas melioracijos turto privatizavimas iki 2015 metų nebus įgyvendintas, kadangi Žemės ūkio ministerija neparengė visų teisės aktų

⁷ Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007-06-22 įsakymu Nr. 3D-309 patvirtinti Melioruotos žemės ir melioracijos statinių būklės įvertinimo pagrindiniai duomenys pagal 2007-01-01.

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998-09-15 nutarimu Nr. 1120 patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos nuostatai, 8 p.

projektų, leidžiančių žemės sklypų savininkams privatizuoti valstybei priklausantį melioracijos turtą. Todėl valstybei tenka papildoma našta – rūpintis turtu, iš kurio naudos gauna melioruotos žemės sklypų savininkai (1.1 poskyris).

2. Žemės ūkio ministerijos parengta 2012–2014 metų Melioracijos programa neatitinka dalies Strateginio planavimo metodikos nuostatų: vertinimo kriterijai aiškiai neišskirti, sudaryti nesilaikant hierarchinio principo, yra abstraktūs. Nerengiamos metinės programos įgyvendinimo ataskaitos. Todėl nėra galimybės vertinti pasiektus programos tikslus (1.2 poskyris).
3. Žemės ūkio ministerija, kuriai pavesta koordinuoti melioruotos žemės ir melioracijos statinių apskaitos tvarkymą, neužtikrino, kad nuo 2004 metų būtų sukurta ir funkcionuotų grafinė melioruotos žemės ir melioracijos statinių apskaitos duomenų bazė:
 - nenustatė termino, iki kada duomenų apskaitos bazė turėtų būti sukurta;
 - neužtikrino, kad savivaldybės teiktų informaciją apie atliktus vektorizavimo darbus, melioruotos žemės ir melioracijos statinių būklės pokyčius VĮ Valstybės žemės fondui, kuris yra atsakingas už centrinio melioruotos žemės ir melioracijos statinių apskaitos duomenų banko funkcijų vykdymą.

Todėl nežinoma viso valstybei priklausančio melioracijos turto būklė, negalima efektyviai planuoti melioracijos darbų (1.3 poskyris).
4. Nežinomas tikslus lėšų poreikis, reikalingas valstybei nuosavybės teise priklausančio melioracijos turto tinkamai priežiūrai, kadangi savivaldybės melioracijos funkcijai vykdyti prašo lėšų mažiau, nei joms reikia valdomam turtui tinkamai prižiūrėti. Žemės ūkio ministerija nevertino, ar savivaldybės lėšų poreikį melioracijos funkcijai vykdyti apskaičiuoja pagal žemės ūkio ministro patvirtintą Melioracijos ir hidrotechnikos statinių eksploatavimo valstybinei (valstybės perduotai savivaldybėms) funkcijai atlikti skirtų lėšų apskaičiavimo metodiką (1.4 ir 2.1 poskyriai).

Valstybei priklausantį melioracijos turtą pavesta prižiūrėti savivaldybėms. Norint šį turtą tinkamai prižiūrėti, savivaldybės turi vykdyti Melioracijos techniniame reglamente⁹ nustatytus melioracijos turto priežiūros reikalavimus.

5. Audituotos Alytaus, Pasvalio, Šilutės ir Vilkaviškio rajonų savivaldybės vykdė ne visus melioracijos turto priežiūros reikalavimus:
 - 5.1. per metus melioracijos specialistai apžiūri ir įvertina mažiau kaip 7 proc. nusaustos drenažo žemės būklę, mažiau kaip 9 proc. – melioracijos griovių, todėl nežinoma visos melioruotos žemės ir melioracijos statinių būklė ir jos pokyčiai, negalima efektyviai planuoti melioracijos darbų (2.1 poskyris).
 - 5.2. pagrindinė melioracijos sistemos dalis – melioracijos grioviai, jų kasmet nušienaujama tik iki 5 proc., todėl jų būklė nuolatos blogėja, o melioracijos sistemų veikimo efektyvumas mažėja (2.2 poskyris).

⁹ Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008-04-16 įsakymu Nr. 3D-218 patvirtintas Melioracijos techninis reglamentas MTR 1.12.01:2008 „Melioracijos statinių techninės priežiūros taisyklės“.

REKOMENDACIJOS

Žemės ūkio ministerijai:

1. Siekiant įgyvendinti Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje numatytą melioracijos turto pertvarką ir mažinti valstybei melioracijos turto priežiūros našą, parengti priemonių planą, kaip bus privatizuojamas valstybei nuosavybės teise priklausantis melioracijos turtas (1 ir 5 išvados).
2. Nustatyti kontrolės priemones, užtikrinančias Melioracijos programos rengimą pagal Strateginio planavimo metodikos nuostatas (2 išvada).
3. Užtikrinti, kad būtų baigta kurti grafinė melioruotos žemės ir melioracijos statinių apskaitos duomenų bazė. Tai padės efektyviau formuoti valstybės politiką melioracijos srityje ir leis efektyviau naudoti skiriamas lėšas (3 išvada).
4. Siekiant, kad būtų nustatytas tikslus lėšų, reikalingų valstybei nuosavybės teise priklausančio melioracijos turto tinkamai priežiūrai, poreikis, užtikrinti, kad savivaldybės nurodytų lėšų poreikį melioracijos funkcijai vykdyti pagal žemės ūkio ministro patvirtintą Melioracijos ir hidrotechnikos statinių eksploatavimo valstybinei (valstybės perduotai savivaldybėms) funkcijai atlikti skirtų lėšų apskaičiavimo metodiką (4 išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti šios ataskaitos 3 priede „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“.